

ALEXANDRINA – ILEANA DEDIU¹, ROMÂNIA

Interviu cu doamna Acad. Cornelia Sabina Ispas², despre modele culturale și identitate

- Doamna Sabina Ispas, ca un om care s-a preocupat în permanență de civilizația rurală și cunoște în adâncime toate aspectele vieții, dacă ar trebui să spunem care este identitatea noastră culturală unde ne-am poziționa?

- Dacă m-ați întrebat de identitatea noastră, eu pun în primul rând faptul că aparținem de popoare romanice, latine și că purtăm cu noi modelarea acestei civilizații uluitoare care a ocupat un areal destul de larg în această zonă a bazinului Mediteranei, din care facem parte și noi, așa plasez cel mai bine cultura aceasta, dar ce aș putea să spun despre cultura românească din perspectiva aceasta este faptul că nu există o prăpastie între viziunea urbană și cea rurală în privința culturii tradiționale, că în egală măsură boierul, burghezul, truditul agricol sau muncitorul care lucra la mașina tradițională, să spunem așa, respectau aceleași reguli și aveau aceleași norme de viață. Nu în ceea ce privește regulamentul după care se dezvoltă viața fiecăruia, sigur fiecare cu nivelul lui intelectual, cu nevoile personale, cu trăirile personale, dar în ceea ce privește unitatea sistemului cultural este una dintre cele mai explicite în arealul european. Așadar, pot spune că noi, să ne raportăm la românitate, trebuie să ne raportăm la cultura tradițională ca la un sistem care funcționează parțial și astăzi pentru că se află într-un proces de restructurare.

- Trebuie să ne speria asta?

- Pe mine mă sperie puțin, recunosc, nu este foarte simplu să urmărești să vezi ce va fi mai departe sinteza următoare, pentru că orice sistem cultural, implicit cel românesc, este o sinteză. Ofertele societății contemporane sunt atât de diverse, ca un fluviu care curge, nuanțate și neevaluate integral. Și atunci, mărturisesc că puțin, puțin, pot să am o îngrijorare poate mai mult decât puțin.

- Referitor la perspectiva satului, ca și în occident începe din ce în ce mai mult să semene cu orașul...

- Poate mai puțin decât înainte, dar suficient de des, trec prin satul românesc și vreau

¹ Muzeograf Muzeul Regiunii Porților de Fier, Drobeta Turnu Severin, județul Mehedinți.

² Membru titular al Academiei Române; Director, Cercetător Științific gradul 1, la Institutul de Etnografie și Folclor „I.C. Brăiloiu”, București.

să spun că nu seamănă atât de mult cu orașul, cât am vrea sau cum se spune, dar există niște schimbări de adâncime care dovedesc o fragilizare a modelului existent ...e grav ce spun acum și sună într-un fel, dar există o fragilizare a acestui model, în primul rând pentru că nu se cunosc sensurile lui. Că nu mai există posibilitatea, nu neapărat pentru tânăra generație, eu spun că și pentru generația de vârstă medie, nu mai există posibilitatea cunoașterii sensurilor și funcției fiecărui segment din acest model cultural pe care-l urmau românii. Dacă nu cunoști sau interpretezi personal sau te referi numai la experiența ta sau experiența vecinului, eventual experiența părinților care sunt în preajma ta, nu e suficient. Un sistem cultural, mai ales un sistem cultural vechi cum este cel românesc, are nevoie de referințe încrucișate în așa fel, încât să poți vedea unde sunt nodurile, care sunt punctele de rezistență. Dramatic este când unul din aceste noduri se erodează și se rupe pentru că atunci întreaga plasă riscă să se destrame.

- Și nu prea mai are consistență, constatăm asta și poate că odată cu dispariția oamenilor aceia adevărați care populau satele și pe care astăzi îi numim adevărate tezaure umane vii, odată cu dispariția lor nu prea mai rămâne nimic consistent, o esență la fel de tare în loc...

Problema *tezaurelor umane vii*, și nu demult a fost decernarea diplomelor care le consacră, eu spun consacră pentru că nu e o diplomă de felicitare, e o consacrare a acestor persoane care sunt păstrătoare ale informației foarte complicate și foarte diverse despre cultura tradițională, aceste tezaure umane vii cred că ar trebui să se bucure de un regim preferențial. Sunt de fapt singurele păstrătoare reale ale valorilor spiritualității, informației culturii în general, pentru că dacă cineva știe foarte bine un proces de prelucrarea lutului sau prelucrarea pieilor, sau cum se face un bordei, sau cum se face o fântână și așa mai departe...toate lucrurile acestea fac parte din tezaurul umanității, sunt contribuția acestei culturi la valorile universale, tehnologiile de toate tipurile, de la metal, lut, piatră, împletit papura, trestia, toate lucrurile acestea sunt sinteze care au fost realizate de locuitorii acestor teritorii continuu. O mare calitate a unei culturi e aceea să nu-și fi întrerupt existența. Ori cultura românească este o cultură atestată neîntrerupt, fără fracturi, fără rupturi de-a lungul unei perioade care depășește cu mult un mileniu și jumătate, mă refer la momentul formării limbii, poporului și culturii române, nu mă refer la perioada de locuire pentru că perioada de locuire a acestor zone este una dintre cele mai vechi din Europa. Dar vorbind despre românită, despre românii bătrâni, despre străromâni, despre cei care locuiau la nord și la sud de Dunăre, mai găsim și astăzi și la sud de Dunăre și la nord de Dunăre, mai ales aici avem o continuitate remarcabilă care a și dat această unitate și ne-a ajutat și să o dezvoltăm. Nimic nu trebuie privit ca niște fenomene imobile, important este că această cultură și purtătorii ei mai ales, au reușit s-o adapteze la nevoile fiecărui moment. Pe mine mă nemulțumește când aud că această cultură este o cultură primitivă, că este o cultură depășită, că este o cultură eminamente țărănească... nu e adevărat! Această cultură a răspuns și continuă încă să răspundă, cel puțin spiritual, asta nu mă îndoiesc, nevoilor purtătorilor ei,

este rezultatul în timp al evoluției acestor gândiri și creativități. Creativitatea zonei și a populației respective este remarcabilă și a răspuns tuturor nevoilor spirituale și materiale. Asta e o cultură mare, nu știu exact cum va evolua...

- Sau poate cum va involua... Asistăm la un fenomen de amestecare a culturilor, vrem sau nu vrem, românii noștri merg în occident la muncă, vin cu proiecte de case din Spania și vor să le reproducă în România, uitând că în Spania este soare aproape un an întreg și în România este și iarnă...uneori minus 25 de grade Celsius, încearcă să aducă în sat ceea ce nu au avut...mirajul occidentului....acel paradis, la care poate că nici nu îndrăzneau să viseze. Asistăm la reconstruirea civilizației rurale?

- N-aș putea să spun asta! În urmă cu 20 de ani am început să urmăresc schimbările din arhitectură, asta înseamnă totuși ceva ce vezi spontan, fără să faci studiu, și am remarcat fracturarea acoperișului. Acoperișul e foarte important pentru un spațiu de locuit, el trebuie să ofere protecție și echilibru. Dominant era *două ape*, una putea să fie, nu aveau polată, deci prelungită într-o parte, și am observat un fel de zig-zag care a apărut în anumite zone. Am reflectat puțin și am spus că oamenii care au acest acoperiș sau acest mod de ordonare a ceea ce îi separă de cer, locul unde dorm, și cerul, reprezintă o expresie a fracturării de gândire sau de personalitate. Asta s-a întâmplat foarte demult, n-am urmărit, e și foarte complicat să urmăresc acest proces, dar ...poate că nu neapărat o fracturare dar există un refugiu în fondul pasiv, fondul pasiv e acela care nu mai e activ, al valorilor vechi, echilibrate, purtătoare de specific cu toate sensurile lor, golirea de sens, eu numesc mai nou, procesul de *festivalizare a vieții*. Festivalizarea vieții nu este numai în zona urbană, este marcată profund și zona rurală. Festivalul este firesc în orice sărbătoare, festivalul a însoțit întotdeauna viața omului, dar rămas numai el și golit de semnificația lui, formă goală, poate deveni periculos pentru că acolo pot să pun orice.

- Unde se poate pune limita între ce pătrunde din afară și ce mai poate păstra satul?

- Nu poate fi pusă o limită, am spus, continuu să cred...oamenii primesc și acceptă numai ce le trebuie sau cred ei că le trebuie.

- De fapt, cultura se scrie din nevoia oamenilor de a accepta anumite lucruri?

- Întotdeauna oamenii știu dacă e bine sau nu. Și de aceea eu țin foarte mult la ceva ce lipsește astăzi în proporție de 80 % zic eu, informarea, cunoașterea. Câtă vreme oamenii nu mai știu cum se face, nu mai există informație despre cultura specifică tradițională românească, nici în școală, nici facultatea nu mai face acum, s-au schimbat fel de fel de programe noi în concordanță cu nevoile altor structuri; este o dreaptă măsură, după părerea mea întotdeauna trebuie să existe și una și alta. Dacă omul are informație corectă din toate părțile și dacă se cunoaște pe sine atunci poate să aleagă mai ușor. Dar

dacă are informația numai dintr-o parte, îl bombardează, eu am numit asta *bombardament informațional*, este foarte greu să aleagă, mai ales că lucrurile sunt mai ușoare, mai confortabile, faci mai puțin efort și fizic și intelectual, totul îți este la îndemână, e viața mai ușoară, într-un fel... nu întotdeauna și nu pentru toată lumea. Eu zic că în general planeta este într-un moment de schimbare reparativă la nivel general, unii mai mult, alții mai puțin.

- Un ritm foarte alert, asta observăm cu toții!

- Marea evoluție a comunicării, descoperirile nemaipomenite au făcut ca aproape simultan să avem aceeași informație în Australia și la Polul Nord, s-o avem și noi, s-o aibă și cei din America Latină. Această informație care vine simultan nu are timp să fie digerată, asimilată, să reflectezi asupra ei, să ți-o apropii față de experiența ta și așa mai departe, te bombardează cum zic eu, iar tu alegi sau nu alegi.

- Atât de multe se întâmplă azi la nivel superficial, nu se mai intră în esențe! Acesta este prețul pe care îl plătim?

- Specia umană va vedea ce face. Eu nu cred că poate fi generalizat, există niște înzestrări individuale, există zone, nu conservatoare, mai lucide sau mai circumspecte sau poate chiar mici culturi care sunt echilibrate și sunt suficiente nevoilor purtătorilor lor. Și atunci, după părerea mea, există posibilitatea ca anumite zone să conserve valorile pe care omul le-a creat de când e el persoană creatoare pe pământ.

- Dar asta se poate fără un sprijin de la instituții și de la cei care sunt responsabili cu lucrurile acestea atât de delicate și în același timp atât de profunde?

- Nu cred că mai au timp! Iar dacă se gândesc, cred că se gândesc la dinamica în care trebuie să iasă ce au ei în responsabilitate și nu cred că mai au timp să se gândească la urmările, imediate – poate, acolo e vorba de multe ori de câștig, ...complicat, ...dar nu cred că se gândesc la urmările pe termen lung. Dacă s-ar fi gândit așa, atunci poate că n-ar fi scos puținele informații despre cultura tradițională și despre limbă, și despre istorie și despre geografie, poate că nu le-ar fi scos cu atâta ușurință din pregătirea școlară de toate felurile și de toate vârstele în așa fel, încât să ofere un punct de reper, de sprijin din care muți universul.

Este o jumătate dintr-un interviu realizat în data de20.03.2019

Cealaltă parte este despre perioada prepascalăera tema prelegerii pe care a susținut-o atunci la Liceul Traian, din Drobeta Turnu Severin.

Academician Sabina Ispas; foto: arhiva Institutului de folclor „I. C. Brăiloiu”